

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

©2017 ДАВИДОВА І. І.

УДК 336.512

Давидова І. І. Фінансове регулювання економічного розвитку країни

Метою статті є розкриття сутності системи фінансового регулювання економічного розвитку країни, визначення інституційних засад у процесі формування фінансового механізму розвитку економіки. Розвинуто підходи щодо посилення дієвості фінансової політики як вагомого економічного інституту, що має суттєво впливати на економічне зростання. Визначено напрями підвищення ефективності бюджетної політики в умовах інституційних перетворень. На даний час фінансове регулювання країни формується в умовах соціально-економічної політики, яка виходить з необхідності участі держави у світових економічних і фінансових відносинах, підвищення якості державних суспільних послуг, що вимагає реалізації стратегії економічного зростання на якісно новому інституційному рівні. Державна фінансова політика повинна бути спрямована перш за все на відповідні ендogenous чинники економічного зростання. У сучасних умовах доцільним є посилення ролі фінансової політики як вагомого макроекономічного інструменту щодо дієвого впливу на досягнення фінансово-економічної збалансованості, результативності економічних перетворень.

Ключові слова: фінанси, фінансове регулювання, фінансова політика, економічний розвиток країни.

Бібл.: 10.

Давидова Ірина Іванівна – аспірантка кафедри фінансів, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: irynadamenko@gmail.com

УДК 336.512

Давыдова И. И. Финансовое регулирование экономического развития страны

Целями статьи является раскрытие сущности системы финансового регулирования экономического развития страны, определение институциональных основ в процессе формирования финансового механизма развития экономики. Развита подходы к усилению действенности финансовой политики как весомого экономического института, который должен существенно влиять на экономический рост. Определены направления повышения эффективности бюджетной политики в условиях институциональных преобразований. В настоящее время финансовое регулирование страны формируется в условиях социально-экономической политики, которая исходит из необходимости участия государства в мировых экономических и финансовых отношениях, повышения качества государственных общественных услуг, что требует реализации стратегии экономического роста на качественно новом институциональном уровне. Государственная финансовая политика должна быть направлена прежде всего на соответствующие эндогенные факторы экономического роста. В современных условиях целесообразно усиление роли финансовой политики как весомого макроэкономического инструмента по действительному влиянию на достижение финансово-экономической сбалансированности, результативности экономических преобразований.

Ключевые слова: финансы, финансовое регулирование, финансовая политика, экономическое развитие страны.

Библ.: 10.

Давыдова Ирина Ивановна – аспирантка кафедры финансов, Киевский национальный торговельно-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: irynadamenko@gmail.com

UDC 336.512

Davydova I. I. The Financial Regulation of the Country's Economic Development

The article is aimed at disclosing the essence of the system of financial regulation of economic development of the country, defining institutional foundations in the process of development of financial mechanism. Approaches to strengthening the efficiency of financial policy as an important economic institution, which should significantly influence economic growth, have been developed. The directions of increase of efficiency of budget policy in conditions of institutional changes have been defined. Currently, financial regulation of the country is being formed in the context of socio-economic policy, which is resulting from the need for the State participation in the world economic and financial relations, for improving the quality of public services on the part of the State, which requires the implementation of a strategy of economic growth at a qualitatively new institutional level. The State financial policy should ultimately focus on the appropriate endogenous factors of economic growth. In modern conditions it is expedient to strengthen the role of financial policy as a significant macro-economic instrument, which provides an effective influence on achievement of financial and economic balance, efficiency of economic transformations.

Keywords: finance, financial regulation, financial policy, country's economic development.

Bibl.: 10.

Davydova Irina I. – Postgraduate Student of the Department of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: irynadamenko@gmail.com

За умов економічних перетворень актуалізуються питання пошуку методів та інституційних механізмів підвищення ефективності державної фінансової політики. Важливим є встановлення оптимальних співвідношень між складовими фінансової архітектури, що забезпечить достатній обсяг фінансових ресурсів для досягнення сталого економічного розвитку країни. Необхідність модернізації системи фінансового регулювання обумовлена суспільною потребою формування комплексної довгострокової концепції розвитку фінансово-економічної системи. Інститути державного та місцевого самоврядування мають виконувати комп-

лементарні функції, система державного фінансового регулювання має доповнювати ринковий механізм, удосконалювати форми та методи впливу на економічні процеси.

Вагомий внесок у дослідження сутності та ролі фінансового регулювання економічного розвитку зробили вітчизняні вчені: Т. Боголіб [1], В. Сіденко зі співавторами [2], С. Мельниченко [4], В. Федосов [9], І. Чугунов [3; 5–7], С. Юрій [9] та інші. Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних учених з питань формування фінансової політики можна виділити праці К. Рейнхарт [8], П. Самуельсона та В. Нордхауса [10].

Метою статті є розкриття сутності системи фінансового регулювання економічного розвитку країни, визначення інституційних засад у процесі формування фінансового механізму розвитку економіки. На даний час фінансове регулювання країни формується в умовах соціально-економічної політики, яка виходить з необхідності участі держави у світових економічних і фінансових відносинах, підвищення якості державних суспільних послуг, що вимагає реалізації стратегії економічного зростання на якісно новому інституційному рівні.

Соціально-економічні передумови доцільності застосування заходів з державного регулювання економіки формувалися та змінювалися з урахуванням цілей та завдань фінансової політики. На кожному етапі економічного циклу існує необхідність обґрунтування та використання сукупності фінансових інструментів і важелів для активізації процесів економічного зростання, забезпечення макроекономічної стабілізації. Фінансове регулювання економічного розвитку посідає важливе місце в системі державного регулювання, його основні складові охоплюють економічний цикл, секторальну, галузеву та регіональну структури економіки, умови нагромадження капіталу, зайнятість, грошовий обіг, конкурентне середовище, соціальні відносини, зовнішньоекономічні зв'язки. На основі узагальнення теоретичних і методологічних засад розкрито сутність системи державного фінансового регулювання як складової інституційного розвитку економіки, що полягає в сукупності методологічних принципів, методів формування, координації та використання комплексу інструментів, важелів і механізмів фінансової архітектури з метою впливу на динаміку внутрішнього попиту та активність суб'єктів підприємництва. Вагомими складовими даної системи є бюджетно-податкове та монетарне регулювання, державне регулювання у сфері фінансового ринку. Посилення рівня координації та підвищення ефективності функціонування фінансових механізмів забезпечить результативність їх впливу на економічні процеси в країні. Важливими завданнями координації фіскальної та монетарної політики є досягнення цінової стабільності, відповідного рівня фінансування дефіциту бюджету через ринок державних цінних паперів, мінімізація значних коливань на валютному ринку.

У процесі формування заходів з державного фінансового регулювання доцільним є врахування сукупності принципів, що забезпечить взаємоузгодження інтересів учасників фінансових відносин, зокрема принципів пріоритетності, досягнення суспільного компромісу, системності, збалансованості, інституційної визначеності, ефективності, наукової обґрунтованості.

Необхідним є підвищення функціональної адаптивності фінансового регулювання до структурних змін економіки, інституційного середовища та стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Рівень податкового навантаження відображає суспільний вибір розміру показника частки валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через державні фінанси; структура податкової бази та ставки податків є інструментами впровадження даного вибору. Органи

державного управління за допомогою використання наведених важелів можуть забезпечити відповідний рівень надання суспільних послуг за рахунок коштів бюджету. Політика регулювання видаткової частини бюджету здійснюється з урахуванням обсягу його дохідної частини, рівня державних соціальних стандартів та гарантій в розрізі бюджетної класифікації. Структура бюджетних видатків має бути спрямованою на вирішення завдань з модернізації економіки, пріоритети бюджетної політики повинні враховувати доцільність розширення частки продуктивних видатків бюджету з підвищенням рівня їх ефективності. До даної категорії відносять бюджетні видатки на розвиток транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури, освіти, фундаментальну та прикладну науку, охорону здоров'я, інші видатки бюджету, які сприяють зростанню якісного рівня людського капіталу [1].

Монетарне регулювання має забезпечувати цінову та фінансову стабільність, сприяти стійким темпам економічного зростання, у тому числі за рахунок функціонування надійного трансмісійного механізму. Система регулювання фінансового ринку має посилювати ефективність його функціонування, сприяти забезпеченню вільного доступу учасників ринку до інформації, яка є верифікованою. За сучасних умов вдосконалення фінансових відносин відбувається посилення інтеграції моделей регулювання і пруденційного нагляду, поглиблення підходів щодо досягнення балансу між стабільністю функціонування відповідних установ і забезпеченням конкуренції між професійними учасниками фінансового ринку. Важливого значення набувають питання оптимізації взаємодії державних інститутів регулювання та саморегулювних організацій.

Подальше вдосконалення фінансової політики країни має здійснюватися з урахуванням макроекономічних тенденцій, інституційних особливостей вітчизняної економіки, досвіду зарубіжних країн. Вагомим аспектом фінансового регулювання економічного розвитку є забезпечення стійкості системи державних фінансів, реалізація виваженої та послідовної політики у сфері управління бюджетним дефіцитом і державним боргом. Накопичений державний борг у період рецесії та подальшого відновлення економічного зростання є фактором, який обмежує результативність заходів фіскального регулювання. Водночас держава відіграє значущу роль у забезпеченні відновлення позитивної економічної динаміки шляхом стимулювання попиту на товари і послуги, збільшення бюджетних видатків на розвиток людського капіталу та модернізацію інфраструктури. У розвинутих країнах, які реалізовували контрциклічну фінансову політику з метою активізації внутрішнього попиту та підтримки системних фінансових установ, відбулося зростання розміру бюджетного дефіциту. Бюджетна політика у сфері регулювання видаткової частини має різний ступінь впливу на економічну динаміку, що підтверджується емпіричним досвідом. У країнах, де частка видатків бюджету перевищує сорок відсотків валового внутрішнього продукту, дефіцит бюджету най-

частіше перевищує три відсотки валового внутрішнього продукту [4].

Фінансове регулювання економічного розвитку країни є одним з важливих інструментів впливу на економічні та соціальні процеси шляхом перерозподілу та використання фінансових ресурсів між пріоритетними сферами суспільного виробництва. Державна фінансова політика є одним з вагомих інструментів впливу на соціально-економічний розвиток країни. Забезпечення цілеспрямованого впливу на темпи та якість економічного зростання потребує формування відповідної системи фінансового регулювання, спрямованої на управління результатами на основі удосконалення інституційного забезпечення фінансово-економічних перетворень [2].

Необхідність державного фінансового регулювання зумовлена тим, що за будь-якого типу економічної системи основним призначенням держави є забезпечення фінансовими ресурсами тих потреб, які не можуть бути задоволені через ринковий механізм. До них належить, зокрема, структурна перебудова економіки, захист навколишнього середовища, оборона, правопорядок, соціальна підтримка малозахищених верств населення, проведення фундаментальних наукових досліджень, охорона здоров'я тощо. Виходячи з цього держава буде фінансову політику, основним завданням якої є пошук оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів із метою забезпечення зростання матеріального виробництва й добробуту населення. Для побудови такої моделі доцільно визначити рівень впливу держави на економічну діяльність і рівень зобов'язань держави в питаннях соціального забезпечення громадян. Від цих факторів залежить, яка частка валового внутрішнього продукту має зосереджуватися в державних фінансових інституціях.

Упорядкування регулюючих цілей державної фінансової політики дозволяє досягти відповідного збалансування процесу перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві, рівня задоволення потреб населення. Необхідним є забезпечення перетворення фінансового механізму в ефективний засіб реалізації соціально-економічної стратегії [3].

З метою розробки і реалізації збалансованого фінансового регулювання протягом певного часового інтервалу фінансова політика має визначатися, виходячи, з одного боку, з циклічності економічного розвитку, з іншого, – зі стану державних фінансів і запасу стійкості фінансової системи, суттєве зменшення якого може призвести до ускладнень у проведенні ефективного бюджетного регулювання для позитивного впливу на економічне зростання. На кожному етапі економічного розвитку є необхідність розробки такого фінансового механізму, який забезпечив би втілення поставлених завдань перед державою. З економічної точки зору бюджетний механізм є сукупністю певних видів бюджетних відносин, методів формування та використання бюджетних коштів [5].

Держава відіграє провідну роль у стимулюванні соціально-економічного розвитку. На різних етапах становлення світової фінансової системи ступінь впливу державного регулювання на темпи економіч-

ного зростання був різним, що обумовлювалось обраною моделлю соціально-економічного розвитку країни, пріоритетами економічної політики, дієвістю фінансово-інституційних механізмів її практичної реалізації. Фінансова політика є однією з найбільш вагомих складових системи державного регулювання, основою реалізації механізму впливу держави на економічні процеси. Використовуючи інструменти фінансової політики, держава здійснює значний вплив на обсяг і структуру валового внутрішнього продукту, стан платіжного балансу, державних фінансів, рівень зайнятості, індекс споживчих цін тощо. Метою грошово-кредитної політики країни є забезпечення належного монетарного регулювання, що сприятиме стимулюванню економічного зростання в умовах стабільних цін та обмінного курсу. До дієвих інструментів здійснення грошово-кредитної політики належать операції центрального банку на відкритому ринку державних цінних паперів, регулювання облікової ставки, норми обов'язкових резервних вимог депозитів. Своєю чергою, валютне регулювання має бути спрямованим на забезпечення необхідного ступеня конвертованості національної грошової одиниці, організацію системи валютного курсоутворення, забезпечення стабільних джерел надходжень іноземної валюти на національний валютний ринок.

Вплив бюджетних видатків та дефіциту бюджету на соціально-економічні процеси достатньою мірою залежить від якісного рівня державного управління та ефективності використання бюджетних коштів. У країнах з достатньо високим рівнем розвитку фінансових інститутів та фінансового регулювання спостерігається позитивний вплив збільшення видатків бюджету на економічне зростання. Разом з тим, у країнах з трансформаційною економікою збільшення бюджетних видатків не завжди веде до активізації економічного зростання. З огляду на зазначене, в цих країнах доцільним є проведення інституційних змін системи державних закупівель, державного фінансового контролю та аудиту, розбудова механізму середньострокового бюджетного планування і прогнозування, збільшення частки соціальних трансфертів, які мають адресне призначення, дієве застосування програмно-цільового методу планування в бюджетному процесі та використання видатків бюджету [6].

Циклічність економічних процесів зумовлює необхідність адаптації фінансової політики до змін макроекономічних умов. Визначення пріоритетних напрямів державного фінансового регулювання має відбуватися в межах функціонального та інституційного підходів. Із посиленням регулюючої функції державних фінансів за умов стабілізації фінансової системи зростає роль бюджетного регулювання в процесі забезпечення умов для поступального економічного розвитку. Підвищення дієвості механізмів формування дохідної та видаткової частин бюджету з урахуванням пріоритетів соціально-економічної стратегії посилює результативність бюджетно-податкової політики. Модель фінансування соціальної сфери потребує поглибленої диверсифікації, забезпечення адресності фінансування суспільних послуг. Бюджетне регулювання у сфері видатків здійснює

відповідний вплив на зростання якісного рівня освіти і науки, розбудову інноваційної інфраструктури. Видатки бюджету на фінансування науково-технічних програм, державних капітальних вкладень, субвенцій на виконання інвестиційних програм мають активізувати інноваційну діяльність в економіці.

Водночас актуальним є використання концесійного механізму державно-приватного партнерства у сфері управління інфраструктурними об'єктами. На даному етапі посилюється актуальність поглибленого дослідження теоретичних і методологічних засад формування фінансово-бюджетного прогнозування та планування, формування довгострокової державної фінансової стратегії. Запровадження середньострокового планування бюджету, посилення взаємозв'язку річного та середньострокового бюджетного прогнозування дозволить структурувати видатки бюджету на основі стратегічних програм економічного і соціального розвитку країни. Необхідним є розширення сфери застосування програмного та галузевого підходів у процесі планування видаткової частини державного та місцевих бюджетів. Показники результату діяльності головних розпорядників бюджетних коштів мають відображати ступінь досягнення зазначених цілей держави у відповідній сфері. Для підвищення ефективності використання бюджетних коштів доцільним є оновлення методології моніторингу та оцінки ефективності бюджетних програм. Виконання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни вимагає вдосконалення структури системи державного фінансового контролю, посилення взаємозв'язків між складовими системи управління державними фінансами. Доцільним є подальший розвиток відповідних механізмів та інструментів державного фінансового аудиту в умовах трансформації фінансово-економічної системи [7].

Подальший розвиток системи оподаткування повинен мати комплексний характер і передбачати реалізацію заходів у сфері адміністрування податків, фінансово-грошового обігу, уникнення подвійного оподаткування, посилення моніторингу операцій з країнами-контрагентами, координації роботи інформаційних систем податкових і митних органів. Адміністрування податків слід удосконалювати в контексті спрощення податкової звітності та процедур податкового контролю і аудиту. Ідентифікація та ранжування податкових ризиків має здійснюватися на основі визначених критеріїв з урахуванням особливостей розвитку галузей вітчизняної економіки. Економічні інститути мають вагомое значення для активізації процесів розвитку суспільства шляхом створення стимулів для основних учасників фінансово-економічних відносин, впливають на динаміку інвестицій у людський капітал. Інституційне вдосконалення фінансового регулювання має на меті підвищення рівня дієвості щодо прийняття рішень у сфері заощаджень, інвестування, мінімізації фінансових ризиків. Важливою складовою регулювання фінансової сфери є координація діяльності фінансових інститутів щодо встановлення системи принципів і правил їх взаємодії, формування та реалізації заходів державної фі-

нансової політики. Досягнення стабільності фінансової системи країни як пріоритетного завдання бюджетного та монетарного регулювання потребує підвищення стійкості державних фінансів і належного рівня функціонування грошово-кредитного ринку. З метою забезпечення цінової стабільності необхідним є одночасне використання інструментів інфляційного таргетування та запровадження інституційних обмежень при формуванні бюджетних показників на плановий та наступні два за плановим бюджетні періоди.

Доцільним є актуалізація та вдосконалення механізму стрес-тестування банківських установ, оновлення вимог до достатності банківського капіталу, методів оцінки ризику ліквідності, системи моніторингу за системними банківськими установами. Актуалізація річних планів управління державним боргом має координуватися з визначеними фінансово-економічними пріоритетами, зміною кон'юнктури на ринку боргових зобов'язань. Вагомим значення набувають питання вдосконалення системи моніторингу зовнішніх запозичень корпоративного сектора і механізму надання державних гарантій. У середньостроковій перспективі необхідним заходом є обмеження граничного значення бюджетного дефіциту з урахуванням показника видатків бюджету на обслуговування державного боргу. Важливим є підвищення результативності використання методів управління державним боргом на основі формування довгострокових напрямів боргової політики країни.

Система державного стратегічного планування як основа для розробки стратегічних напрямів бюджетної політики є інструментом забезпечення структурної модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності. Співвідношення між складовими системи бюджетного регулювання постійно адаптуються до економічної циклічності, пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Важливим є розвиток методологічних засад оцінки ефективності видатків бюджету, у тому числі на стадіях планування та виконання бюджетних програм. Необхідним є обґрунтування оптимального ступеня децентралізації бюджетної системи, яка б забезпечила збалансованість місцевих бюджетів, їх самостійність та відповідальність за економічні перетворення з урахуванням особливостей фінансово-бюджетних та соціально-економічних відносин адміністративно-територіальних одиниць. Пріоритетними завданнями є підвищення рівня фінансової спроможності територій, запровадження середньострокового планування місцевих бюджетів та посилення їх інвестиційної складової. Розробка та реалізація фінансової політики має здійснюватися з урахуванням структурних особливостей вітчизняної економіки та супроводжуватись пошуком балансу між державним і саморегульованими механізмами, узгодженням концепції бюджетно-податкової політики з принципами і потребами суспільного розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Боголіб Т. М.** Фінансова система як складова соціально-економічного розвитку країни. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 10. С. 172–178.

2. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації/за ред. В. Р.Сіденка. Київ: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.

3. **Максюта А. А., Чугунов І. Я.** Бюджетна складова суспільного розвитку. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 3. С. 45–54.

4. **Мельниченко С. І.** Державна фінансова політика соціально-економічного розвитку країни. *Вісник КНТЕУ*. 2015. № 1. С. 12–22.

5. **Павелко А. В., Чугунов І. Я.** Бюджетна політика економічного розвитку. *Вісник КНТЕУ*. 2015. № 2. С. 64–73.

6. **Чугунов І. Я., Макогон В. Д.** Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 3-4 (2). С. 66–69.

7. **Чугунов І. Я., Пасічний М. Д.** Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки. *Вісник КНТЕУ*. 2016. № 5. С. 5–18.

8. **Рейнхарт К.** На этот раз все будет иначе. Восемь столетий финансового безрассудства/пер. с англ. М.: Карьера Пресс, 2012. 528 с.

9. Теорія фінансів/за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 576 с.

10. **Самуэльсон П. Э., Нордкаус В.** Экономика. М.: Вильямс, 2010. 1360 с.

REFERENCES

Boholib, T. M. "Finansova systema yak skladova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy" [Financial system as a component of socio-economic development of the country]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, no. 10 (2015): 172-178.

Chuhunov, I. Ya., and Makohon, V. D. "Biudzhethna polityka v umovakh ekonomichnykh peretvoren" [Budget policy in the context of economic transformation]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 3-4 (2) (2016): 66-69.

Chuhunov, I. Ya., and Pasichnyi, M. D. "Finansova polityka Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ekonomiky" [The financial policy of Ukraine in the conditions of globalization of the economy]. *Visnyk KNTEU*, no. 5 (2016): 5-18.

Instytutsiina transformatsiia finansovo-ekonomichnoi systemy Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Institutional transformation of the financial and economic system of Ukraine in the conditions of globalization]. Kyiv: KNTEU, 2017.

Maksiuta, A. A., and Chuhunov, I. Ya. "Biudzhethna skladova suspilnoho rozvytku" [Budget component of social development]. *Visnyk KNTEU*, no. 3 (2012): 45-54.

Melnychenko, S. I. "Derzhavna finansova polityka sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy" [State financial policy of socio-economic development of the country]. *Visnyk KNTEU*, no. 1 (2015): 12-22.

Pavelko, A. V., and Chuhunov, I. Ya. "Biudzhethna polityka ekonomichnoho rozvytku" [Budgetary policy of economic development]. *Visnyk KNTEU*, no. 2 (2015): 64-73.

Reynkhart, K. *Na etot raz vse budet inache. Vosem stoletiy finansovogo bezrassudstva* [This time everything will be different. Eight centuries of financial folly]. Moscow: Karera Press, 2012.

Samuelson, P. E., and Nordkhaus, V. *Ekonomika* [Economy]. Moscow: Vilyams, 2010.

Teoriia finansiv [Theory of Finance]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2010.